

Tisztás

Wolfgang Tillmans: A te tested a tiéd

Trafó Galéria,
2021. VI. 4. – VII. 18.

Számomra a fotó mindenekelőtt egy tárgy a térben. Nem elsősorban ábrázolás, hanem egy kép.

Wolfgang Tillmans

*A sokféleségnek nincs se alanya, se tárgya, csak határo-
zó, méretei, dimenziói vannak, melyek nem tudnak anél-
kül növekedni, hogy annak természete meg ne változna
(a kombinációs törvények tehát a sokféleséggel együtt
növekednek).*

Deleuze - Guattari

Alapvetően semmi különös nincs abban, hogy Wolfgang Tillmansnak kiállítása nyílt Budapesten. Egy idén 53 éves klasszikus munkáit láthatjuk, akinek életműve tanulságaiban, érzékenységében, hierarchiákat lebontó, műfajok határait folyamatosan átlépő, rekontextualizáló erejében, installatív virtuozitásában már régen beépült a kortárs fotográfiába, annak fontos viszonyulási pontja. Vagy másként és némileg kegyetlenül fogalmazva, Tillmans már a múlté, de a legjobb értelemben. Kevésbé tud meglepni, mivel bizonyos értelemben már bennünk van, ismerjük azt, ahogyan a fotográfiát, a képet *gondolja*, akár anélkül is, hogy egyetlen kiállítását láttuk volna.

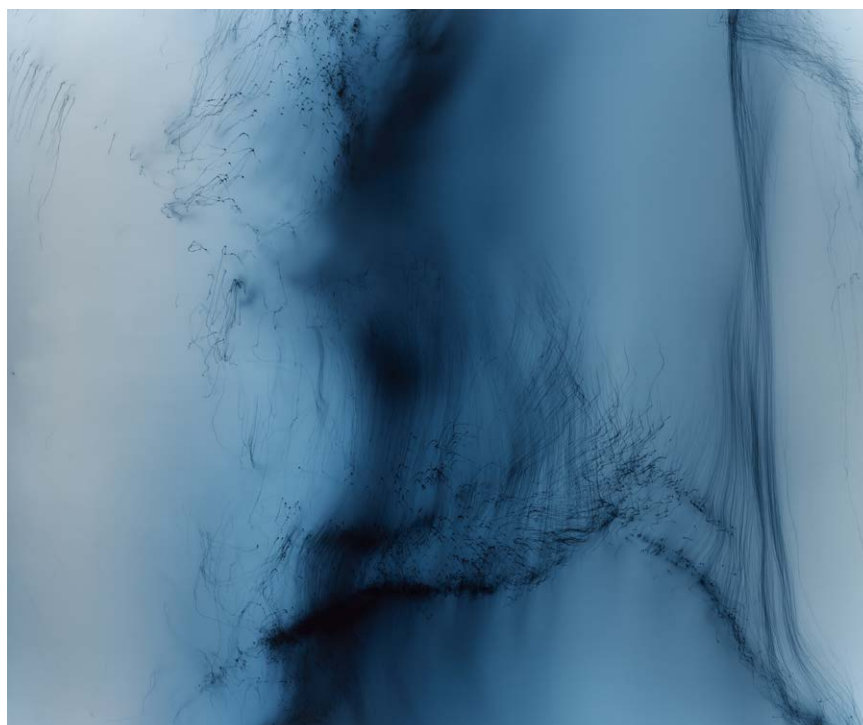
A sok esetben megkésett, a fotót jobbra még mindig az ilyen-olyan előjelű dokumentarizmussal, valóságképezéssel azonosító, esztétizáló, sok tekintetben epigon, amellet régi nagyságán, klasszikusain rágódó magyar fotókultúrában azonban még mindig kisebb reveláció a munkássága, pontosabban reveláció *lenne*, ha a súlyának megfelelően a legnagyobb múzeumaink, intézményeink egyikében kapna minimum retrospektív kiállítást, hogy átüsse a plafont, beszakítsa az asztalt, és megmutassa, hogyan lehet és érdemes fotográfiát, képzőművészetet csinálni. Hogy milyen ennek az egyik, Tillmans által megformált módja. Hiszen munkásságán túl, azon kívül is van élet, számtalan izgalmas út, hatás, kérdésfeltevés. (Ami jobbra soha nem fog eljutni Magyarországra, vagy csak jókora késéssel.)

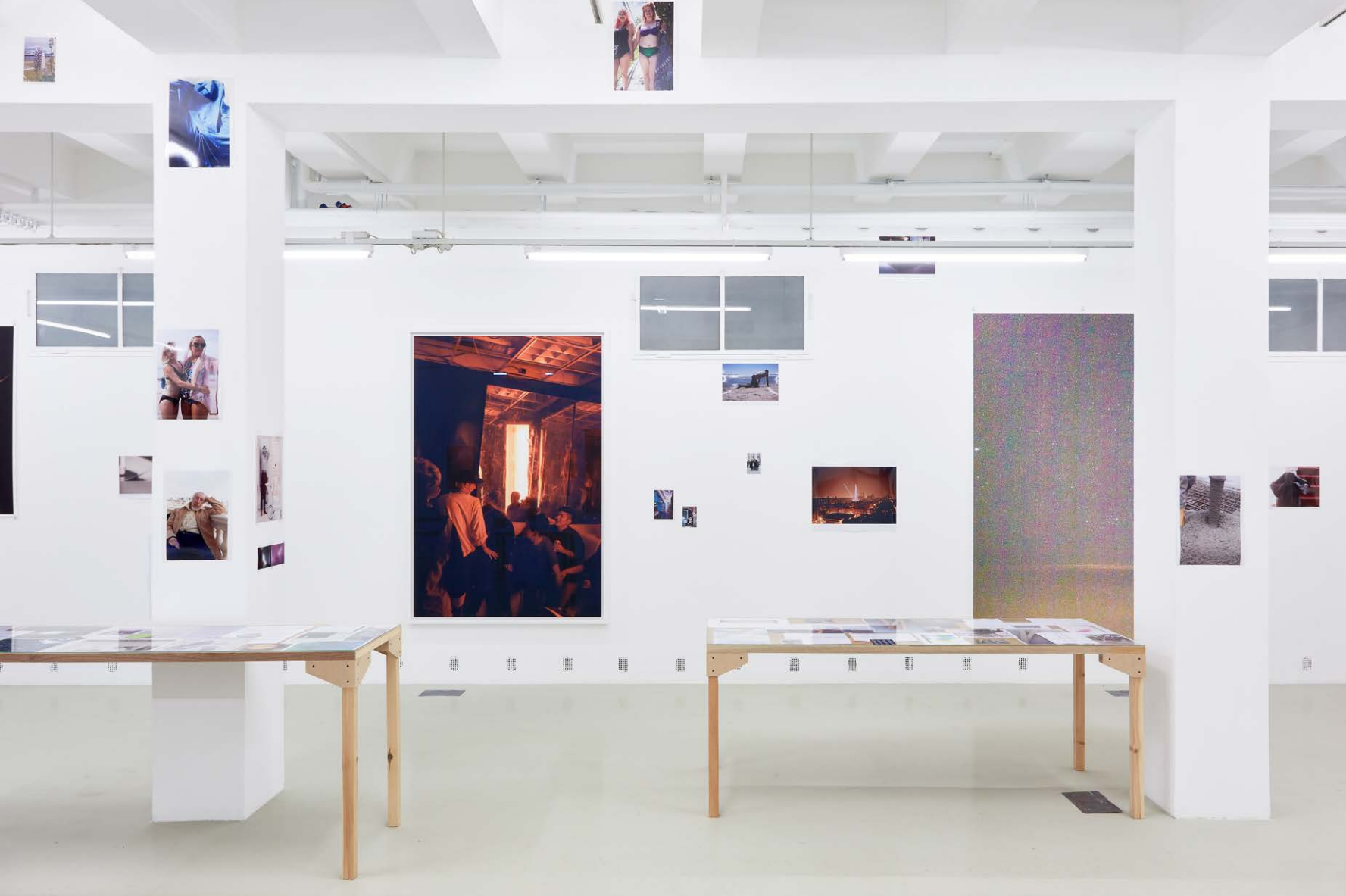
A Trafó Galéria fontos gesztusa, hogy a maga részéről megtette, amit a képzeletbeli haza megkívánt, és bepótolt egy minimum húszéves hiányt azzal, hogy a maga korlátozott lehetőségei között, relatíve kis galéria-terében, de voltaképp egy mini retrospektívvel elhozta Magyarországra Tillmans munkáit. Mégpedig fontos pillanatban – de korszakról is beszélhetnénk –, amelyben

különös súlya, jelentősége van ennek a minden moz-
dulatában szabad, transzgresszív, a hatalmi, ideológiai
kontrollt megkerülő, felbontó, érzékeny, személyes, de
emellett egyetemes, egyidejűleg esztétizáló és politikus
művészetnek.

Tillmans *A te tested a tiéd* című kiállítása – ezzel a címmel, de más tartalommal (!) már 2015-ben Oszakában is bemutatta munkáit – a tőle már megszokott módon tökéletes munka. Tillmans valószínűleg egy előszobányi térben, azaz jószerivel bárhol, bármilyen körülmények között be tudná mutatni művei teljességét, mert szerzői kézjegye nem éppen megszokott módon, nem pusztán a képalkotásban, a képek milyenségében, hanem azoknak hihetetlenül térérzékeny prezentálásában, laza, mégis szigorú hál-
lóba, struktúrába rendezésében is ott van, megnyilvánul. Paradoxnak tűnik, de ez a látszólag intuitív, lazának tűnő képalkotási mód a legnagyobb kontrollt valósítja meg, hiszen a képalkotás és bemutatás teljes folyamatát kézben tartja, *tudja*. Mégpedig oly módon, és ez talán a legizgalmasabb, leginspiratívabb, hogy műfajilag, tematikailag, stilisztikailag is szerteágazó képeit, sorozatait folyamatosan újra- és újrakontextualizálva, organikusnak tetsző módon úgy mutatja be, ahogy egy évről évre megújuló, változó rétet, tisztást, folyópartot érzékelünk. Az elénk táruló látvány

Wolfgang TILLMANS:
Freischwimmer 203,
2012
A művész jóvoltából
↓

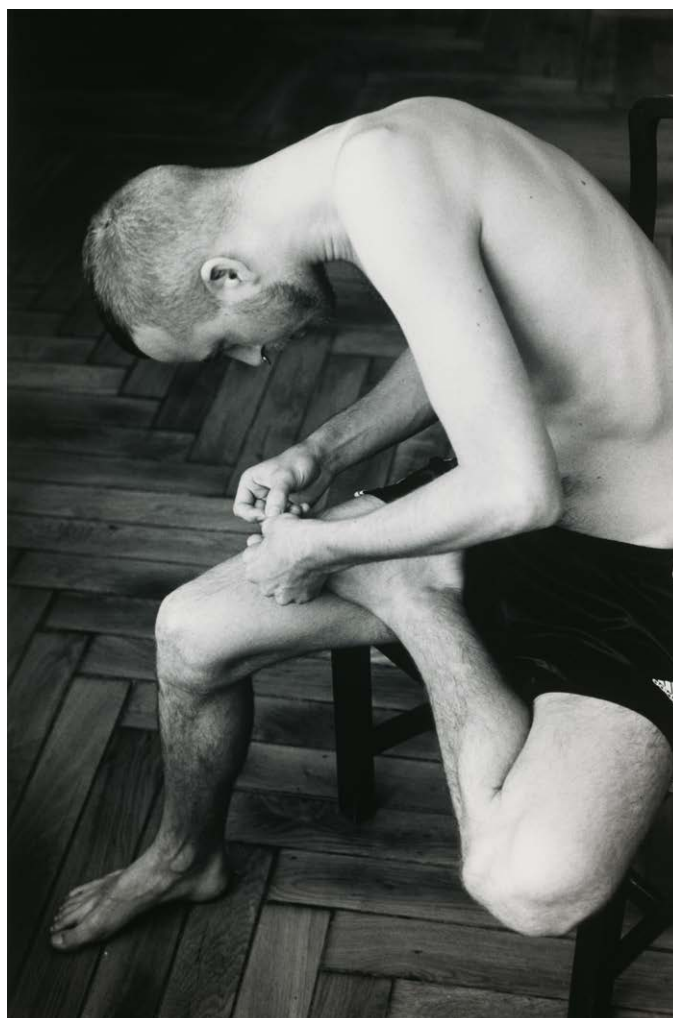

mindig változik, átrendeződik a környezeti hatások következtében, sohasem ugyanaz az összkép fogad, noha már szinte minden elemét ismerjük, sőt jól ismerjük.

Emiatt is tűnik úgy, hogy a Trafó Galériában teljes, hiánytalan képet kapunk Tillmans munkásságáról. Minden nagy témája, műfaja sokszor igen nevezetes képekkel, sorozatokkal van jelen a csillagászatól, a klub- és szubkultúrán át a művészettörténetig, a politikai aktivizmusig. Portréi, tájképei, csendéletei, absztrakt képei mellett szövegek, egyik legfrissebb, Japánban kiadott, immár sorozatként alakuló fotókönyvének, a Wako Book 6. pdf-jének nyomtatványai (ez Tillmans 2020-as évének egyfajta naplója), továbbá egy kis, kilencperces film, ami egyetlen monológ.

Tillmans különleges tehetsége, művészetének elképesztő szabadságfoka, hogy minden műfajban és médiumban ugyanolyan intenzitással, megfoghatatlan, nehezen verbalizálható szabályrendszer alapján nyilván meg. Azon ritka alkotók közé tartozik, akik megalkotnak és folyékonyan beszélnek egy tisztán vizuális nyelvet, amely alapvetően nem kívánja meg a szavakat, mivel nem a verbalitásból ered. Éppen ezért a róla szóló írás paradox és hiábavaló cselekedet, mert nem lehet helyette beszélni, nem lehet lefordítani azt, ahogyan ezek a képek egymással, mégpedig mindig egymással kapcsolatba kerülnek, és így beszélnek hozzánk. Részben azért sem, mert munkái folyamatosan átrendeződő hálóban, hálózatban mozognak, lebegnek. Tillmans életműve rizó-

Wolfgang TILLMANS:
Anders pulling splinter from his foot, 2004
A művész jóvoltából →

↑
Wolfgang TILLMANS:
A te tested a tiéd,
 kiállítási látkép,
 Trafó Galéria, 2021
 Fotó: Bíró Dávid

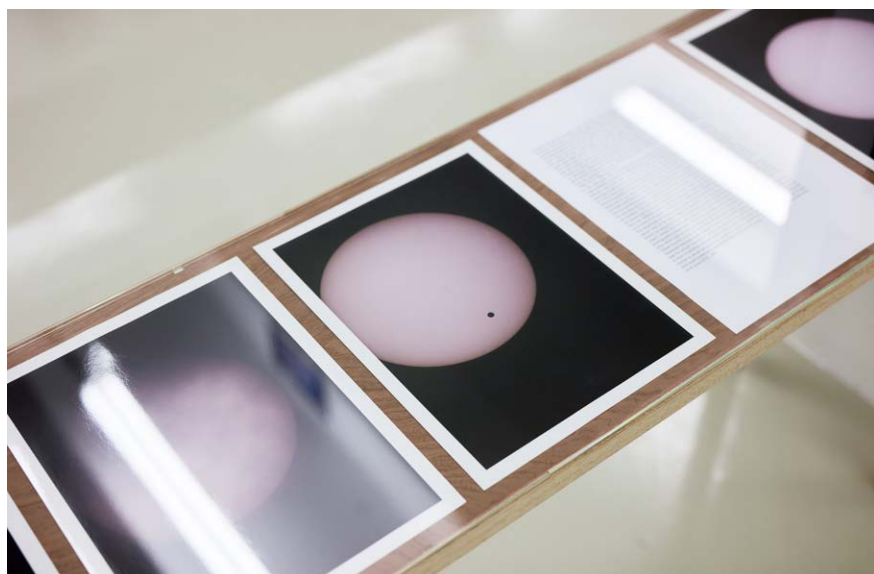
maszerú (Deleuze - Guattari) alakzatként képzelhető el, amelyben nincs leírható, megfogható struktúra, hiányzik belőle minden hierarchikus elem, felépítmény, radikálisan decentralizált, minden mindennel kapcsolatba kerülhet, bármi bárhol elágazhat, és el is ágazik. Deleuze és Guattari leírása a könyvről – „a könyv nem kép a világról, ahogy azt egy mélyen gyökerező hit sejteti. A könyv rizómát alkot a világgal, a könyv és a világ nem párhuzamos módon fejlődnek, a könyv biztosítja a világ deterritorizálását, ugyanakkor a világ a könyv újraterritorizálásán munkál, míg a könyv deterritorizálja magát a világban (ha képes rá és megteheti).”¹ – meglehetősen pontos leírása annak, ahogyan Tillmans a képeit, azok rendszerét, hálóját, kapcsolódásait létrehozta.

↓
Wolfgang TILLMANS:
Venus Transit Table,
 2004/2021
 Fotó: Bíró Dávid

Nála nincsen rögzített jelentés, csak folyamatosan változó összefüggésekben kibomló vizuális értelem, amely

nem leképezése semminek, mert a saját szabad viszonyrendszerében működik. Ezért lehet az, hogy Tillmans számára értelmetlenek a klasszikus képzőművészeti műfajhatárok, egy képe egyszerre lehet portré, csendélet és absztrakció, attól függ, hogyan, honnan nézzük, milyen kontextusban. Ahogyan egy interjúban elmondja, amennyiben az előtte ülő személyre néz, portrét lát, ha a háttérre fókuszál, tájképet, ha az előtérre, a tárgyakra, dolgokra, csendéletet. Minden distinkció, elválasztás és hierarchia képlékeny, lebontható, minden mindennel mixelhető, keverhető. Egyetlen kép pusztán egyetlen hangsúly, egyetlen, korlátozó keret. Képek, hangsúlyok, keretek sokaságát létrehozva és variálva azonban megközelíthető annak végtelen és kimeríthetetlen gazdagsága, amit a valóság látványának vagy éppen nyelvnek hívunk.

Tillmans művészete az érintés és az érzékenység művészete, bámulatos nyitottsággal és érzékenységgel, emellett örömmel, játékosággal tapint és formál meg mindent, ami érdekli, a testet, a tárgyakat, a tájat, a csillagokat, a fotópapírt. Nála a dolgok azonos szinten, egymás mellett, egymással elkeveredve, semmiképp sem egymást uralva, nem egymás fölött vagy alatt helyezkednek el. Nem kitüntetettebb egy nagy amerikai absztrakt expresszionistákat idéző, hatalmas méretű, adott esetben akár ötméteres, fotogramalapú kép a *Freischwimmer*- vagy a *Blushes*-sorozatból, mint egy 14×14 centiméteres, intim méretű, fekete-fehér fotó az angol Chemistry Club fiataljairól. Ugyanígy Tillmans adott esetben egy meztelen fekete tenyérrel (*Black Lives Matter protest, Union Square, b*, 2014) és egy Brexit-ellenes kampánnyal is ugyanolyan erőteljesen tud állást foglalni társadalmi kérdésekben. De ugyanilyen állásfoglalás testről, érzelemtől, szabadságról híres, alapvetően semmiképp sem pornográf vagy polgárpukkasztó fotója barátairól, Alexről és Lutzról (*Lutz & Alex, holding cock*, 1992), amelyen Alex Lutz péniszét fog-

ja át. A képen, ahogy Tillmans minden munkájában, van valami lefegyverző és egyszerűnek tűnő természetesség, és persze humor. Miért ne foghatná át egy lány a barátja farkát? Miért ne láthatnánk ezt, hiszen mindez bizonyos értelemben a legmindennapibb. Miért ne láthatnánk azt, ami mindennap vagy éppen nem túl gyakran van körülöttnk? Egy levetett nadrágot, zoknit, pólót, egy félbevágott almát, egy nyíló virágot vagy éppen a Vénuszt, mely a napkorong előtt halad át, és amit mi már sohasem fogunk látni élőben, mert legközelebb 2117. december 11-én fog megisméltódni az esemény.

Tillmans gátlások és mindennemű rangsorolás nélkül alkot képeket fontos vagy éppen jelentéktelen dolgokról, de sok esetben saját kép alkotása helyett talált képeket is beemel kontextusaiba, hiszen minden jó lehet valamire. Olyan módon teszi ezt, ahogyan a nyelvet használjuk, amelyet megtanulva életünk során folyamatosan, tudatosan vagy éppen ösztönösen bővítünk, variálunk, átveszünk szavakat, kifejezéseket, mindent beépítünk, ami céljainknak megfelel.

Installálási gyakorlata, annak forradalmi volta is ebből a gátlástalan szabadságból és (szabálytalan) építőközelvől ered. Ha a jelentés kontextusfüggő, ha egy kép mást mond attól függően, hogy mely képek társaságába helyezem, ha a képen minden jelentést generál, nemcsak témája, hanem tárgyyszerűsége, fizikai objektum volta is, akkor páratlan tere nyílik a képi narratívák alkotásának a képek egymáshoz való viszonyának és méretük értelemképző elemének kiaknázásával. Tillmans munkássága szabadság és kontroll bonyolult szövedékéből áll, hiszen ahhoz, hogy szabad, variábilis, laza és gazdag jelentés-

hálót alkosson, mindent számításba kell vennie, mindenre számolnia kell, ami a képpel összefügg. Így azzal a térrel is, ahol adott képek bemutatásra kerülnek. Munkái nemcsak egymásra, hanem arra a térre is igen érzékenyen reagálnak, amelyben megjelennek. Így jön létre mindig más és más *tisztás* a fotóiból attól függően, milyen környezetben találkozunk velük.

Budapesti és oszakai kiállításának címe a maga látványos egyszerűségében igen fontos dologra mutat rá. Arra, hogy a különböző társadalmi, civilizációs, hatalmi, ideológiai kontrollok, diskurzusok alapvetően nemcsak *kívül* vannak, hanem *belül* is, bennünk, és meghatározzák azt, ahogyan a testünket, az egyetlen legalapvetőbb *terünket*, terepünket *elgondoljuk*. Amennyiben azonban elgondoljuk, jellemzően *képként*, kivetítve, már eltávolodunk tőle, így szakadás, törés következik be. Ami a miénk, elvész.

Tillmans többek között arra szólít fel, hogy ne gondolkunk, hanem *legyünk*. Mert a test tisztás. Szabad, levegős, mindig változó, élő tér.

↑
Wolfgang TILLMANS:
A te tested a tiéd,
kiállítási látkép,
Trafó Galéria, 2021,
középen: *Lutz & Alex*
sitting in trees, 1992
Fotó: Biró Dávid

1 Gilles Deleuze – Félix Guattari: Rizóma. *Ex-Symposium*, 1996/15–16., 5.